

The Effectiveness of International Sanctions in Light of the Performance of the Financial Action Task Force (FATF) Regime

Mohammad Sadegh Monhaser

M.A. in International Relations, Political Sciences, Faculty of Law and Political Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran
Email: mohamad.s31375@gmail.com

Fariborz Arghavani Pirsalami

Associate Professor of International Relations, Political Sciences, Faculty of Law and Political Sciences, Shiraz University, Shiraz, Iran (Corresponding Author)
Email: farghavani@shirazu.ac.ir

 0000-0002-6180-7751

Abstract

International sanctions within the FATF regime have evolved from mere punitive instruments to complex mechanisms aimed at changing the behavior of states; however, the effectiveness of this system faces structural challenges. This article aims to examine the mechanisms and performance of the FATF in enhancing the effectiveness of international sanctions. The central research question is: To what extent does the performance of the FATF influence the effectiveness of international sanctions? This article argues that the gradual transformation of FATF recommendations into legal requirements, accompanied by targeted incentives and penalties, facilitates the modification of state behavior. Using a qualitative analysis of documents from the Financial Action Task Force, the World Bank, and the International Monetary Fund (2012–2023), along with a case study of Iran and Pakistan, this research concludes that the presence of combined mechanisms—including the transformation of the forty FATF recommendations into binding laws through coordination with the IMF and the World Bank—and the use of punitive tools (e.g., blacklisting, Iran's exclusion from SWIFT, and a 40% increase in transaction costs), together with reform incentives, have effectively increased the impact of sanctions.

Keywords: Financial Action Task Force, International Sanctions, International Regime, Global Financial Governance, International Economic Law

Extended Abstract

Purpose

International sanctions have become a central instrument of foreign policy and collective security over recent decades. While originally unilateral and rooted in state hegemony, twenty-first-century sanctions have evolved into complex multilateral mechanisms, exemplified by the United Nations Security Council's targeted sanctions. These instruments are designed not only to punish non-compliant actors but also to influence state behavior and preserve international stability. Emerging phenomena such as financial globalization, transnational crime, and digital payment technologies have created unprecedented challenges for the global financial system, highlighting the need for coordinated supervisory mechanisms. This study focuses on the Financial Action Task Force (FATF), a distinctive international regime that combines soft law standards with hard-law sanctions, and examines the extent to which its performance enhances the effectiveness of international sanctions.

Design/methodology/approach

The study employs a qualitative, case-based approach, drawing on empirical examples including the sanctions imposed on Iran and Pakistan's removal from the FATF grey list following structural reforms. It also examines the impact of emerging financial technologies, such as cryptocurrencies, on the enforcement of sanctions and the FATF's responses. The research combines literature review, regulatory analysis, and evaluation of FATF mechanisms to assess how soft and hard law interact to shape global financial governance. The study conceptualizes the FATF as an international regime, enabling an assessment of its principles, rules, and norms, and situates its activities within the broader context of international sanctions.

Findings

The analysis indicates that the FATF has strengthened the effectiveness of international sanctions through a hybrid approach combining soft law and hard law. Mechanisms such as the Forty Recommendations, initially non-binding, have gradually been embedded in national and international legislation, reducing regulatory gaps and enhancing financial transparency. Grey and black lists serve as tools for creating economic incentives and pressures, limiting access to global finance and increasing transaction costs. However, the study finds that these mechanisms do not uniformly induce behavioral change and can impose adverse effects on national economies and citizens' livelihoods. The effectiveness of FATF measures is highly contingent on consistent implementation and institutional impartiality; in the case of Iran, partial reforms have not removed the country from the black list, highlighting the influence of geopolitical considerations and raising questions regarding the FATF's legitimacy.

Research limitations/implications

This study identifies gaps in the literature, including limited analysis of the effects of FATF sanctions on critical economic sectors, the adaptive strategies of sanctioned states (e.g., use of cryptocurrencies and local financial networks), and insufficient consideration of domestic policy and regulatory frameworks. By addressing these gaps, the study extends understanding of the FATF's role and offers insights for policymakers, scholars, and practitioners concerned with global financial governance.

Practical implications

The findings suggest that FATF-related sanctions reflect and reproduce structural inequalities in the global financial system. Standard-setting is predominantly driven by developed countries, with limited attention to the capacities and constraints of developing and low-income states. Complex requirements for financial reporting and transparency can be burdensome for states with weak financial infrastructure, sometimes increasing economic marginalization rather than effectively combating financial crimes. The study underscores the need for context-sensitive implementation strategies to enhance compliance and effectiveness.

Social implications

Despite these challenges, the FATF contributes positively to international coordination, transparency, and reputational pressure, encouraging states to undertake reforms in anti-money laundering and counter-terrorist financing. Shared monitoring frameworks, upgraded supervisory standards, and aligned financial policies have strengthened global responses to financial threats. However, political pressures and geopolitical considerations can undermine legitimacy, reduce trust, and increase resistance to compliance. Maintaining technical efficiency, transparent decision-making, and structural justice is critical to the continued effectiveness of the FATF.

Originality/value

This study contributes to the literature by analyzing the mechanisms and performance of the FATF in enhancing the effectiveness of international sanctions. It demonstrates how sanctions have evolved from purely punitive instruments into complex governance tools that leverage both soft and hard law. The article highlights structural challenges, institutional dynamics, and geopolitical factors that shape the efficacy and legitimacy of the FATF regime, offering insights for scholars and policymakers in international political economy and global financial governance.

E-ISSN: 2588-6525 / Center for Strategic Research / The Scientific Journal of Strategy

Journal of "The Scientific Journal of Strategy" © 11 years by Center for Strategic research is licensed under CC BY 4.0

 10.22034/rahbord.2025.533923.1830

کارایی تحریم‌های بین‌المللی در پرتو عملکرد رژیم کارگروه ویژه اقدام مالی (FATF)

محمدصادق منحصر

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد روابط بین‌الملل، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی،
دانشگاه شیراز، شیراز، ایران

Email: mohamad.s31375@gmail.com

فریبرز ارغوانی پیرسلامی

دانشیار روابط بین‌الملل، گروه علوم سیاسی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه شیراز، شیراز،
ایران (نویسنده مسئول)

Email: farghavani@shirazu.ac.ir

 0000-0002-6180-7751

چکیده

تحریم‌های بین‌المللی در رژیم کارگروه ویژه اقدام مالی از ابزارهای تنبیهی صرف به سازوکارهای پیچیده تغییر رفتار دولت‌ها تحول یافته‌اند؛ اما کارایی این نظام با چالش‌های ساختاری مواجه است. هدف این مقاله بررسی سازوکارها و عملکرد کارگروه ویژه اقدام مالی در کارآمدسازی تحریم‌های بین‌المللی است. پرسش محوری آن است که عملکرد کارگروه ویژه اقدام مالی تا چه اندازه بر کارایی تحریم‌های بین‌المللی اثرگذار است؟ این مقاله معتقد است که تبدیل تدریجی توصیه‌ها به الزامات حقوقی ضمن ایجاد مشوق‌ها و تنبیه‌های هدفمند، تغییر رفتار دولت‌ها را ممکن می‌سازد. این پژوهش با روش تحلیل کیفی اسناد کارگروه ویژه اقدام مالی، بانک جهانی و صندوق بین‌المللی پول (۲۰۱۲-۲۰۲۳) و مطالعه موردی ایران و پاکستان به این نتیجه رسیده است که وجود سازوکارهای ترکیبی (تبدیل توصیه‌های چهل‌گانه به قوانین الزام‌آور از طریق هماهنگی با IMF و بانک جهانی) و بهره‌گیری از ابزارهای تنبیهی (فهرست سیاه با پیامدهایی مانند محرومیت ایران از سوئیفت و افزایش ۴۰ درصد هزینه مبادلات) در کنار مشوق‌های اصلاحی توانسته است کارایی تحریم‌ها را افزایش دهند.

کلیدواژه‌ها: کارگروه ویژه اقدام مالی، تحریم‌های بین‌المللی، رژیم بین‌المللی، حکمرانی مالی جهانی، حقوق بین‌الملل اقتصادی

مقدمه و بیان مسئله

تحریم‌های بین‌المللی در چند دهه اخیر به ابزاری محوری در سیاست خارجی و امنیت جمعی تبدیل شده‌اند. ریشه‌های این ابزار به دوران جنگ سرد و پیش از آن بازمی‌گردد؛ زمانی که تحریم‌ها عمدتاً ماهیتی یک‌جانبه و مبتنی بر قدرت هژمونیک دولت‌ها داشتند؛ اما در قرن بیست و یکم، با گسترش همکاری‌های چندجانبه و شکل‌گیری رژیم‌های بین‌المللی، سازوکارهایی پیچیده‌تر مانند تحریم‌های هدفمند شورای امنیت سازمان ملل متحد ظهور کردند. این تحریم‌ها نه تنها به مثابه ابزاری تنبیهی، بلکه به‌عنوان اهرمی برای تغییر رفتار بازیگران متخلف و حفظ ثبات نظام بین‌الملل طراحی شدند. در این فرایند، پدیده‌هایی مانند جهانی‌سازی مالی، افزایش جرایم فراملی و رشد فناوری‌های پرداخت دیجیتال، چالش‌های بی‌سابقه‌ای را برای نظم مالی جهانی ایجاد کرده‌اند که نشان‌دهنده ضرورت بازتعریف سازوکارهای نظارتی در چهارچوب رژیم‌های بین‌المللی است. در پاسخ به این چالش‌ها، کارگروه ویژه اقدام مالی به‌عنوان یک رژیم بین‌المللی منحصربه‌فرد، با ترکیب هوشمندانه حقوق نرم (استانداردها و توصیه‌ها) و حقوق سخت (تحریم‌های چندجانبه)، تلاش کرده است هماهنگی بین دولت‌ها و نهادهای مالی را تقویت کند. این مقاله با تمرکز بر نقش کارگروه ویژه اقدام مالی در نظام تحریم‌های بین‌المللی، سعی در ارائه پاسخ به این پرسش دارد که عملکرد کارگروه ویژه اقدام مالی تا چه اندازه بر کارایی تحریم‌های بین‌المللی اثرگذار است؟

برای پاسخ به این پرسش، از نمونه‌های عینی مانند تحریم‌های ایران و تجربه پاکستان (که با اصلاحات ساختاری از فهرست خاکستری خارج شد) استفاده می‌شود. همچنین، تأثیر فناوری‌های نوین مانند رمز ارزها بر تحریم‌ها و پاسخ کارگروه ویژه اقدام مالی به این تحولات تحلیل خواهد شد. این بررسی نشان می‌دهد که کارگروه ویژه اقدام مالی با ایجاد تعادل بین انعطاف‌پذیری حقوق نرم و قدرت اجرایی حقوق سخت، الگویی نوین از حکمرانی مالی جهانی را شکل داده است. هرچند این الگو با چالش‌هایی مانند نابرابری در تأثیر تحریم‌ها و مقاومت کشورهای حاشیه‌ای روبه‌رو است؛ اما به‌عنوان چهارچوبی پایدار برای مقابله با تهدیدات مالی قرن بیست و یکم عمل می‌کند.

با هدف تحقق این اهداف، این مقاله در بخش نخست با بررسی پیشینه پژوهش‌های صورت‌گرفته در این حوزه سعی در نشان دادن نوآوری خود است. در بخش دوم چهارچوب نظری مقاله در قالب توضیح و تشریح مختصر رژیم‌های بین‌المللی ارائه می‌شود. اهمیت این چهارچوب از آن جهت است که کارگروه ویژه اقدام مالی را در قالب

رژیم‌های بین‌المللی نمایانده و در نتیجه امکان ارزیابی اصول، قواعد و هنجارهای حول آن را فراهم می‌سازد. در بخش یافته‌های پژوهش ضمن این‌که ساخت و انواع تحریم‌های بین‌المللی توضیح داده می‌شود به روش‌ها و سازوکارهایی پرداخته می‌شود که طی آن این نهاد کمک می‌کند تا تحریم‌هایی که جنبه بین‌المللی دارند کارآمد شده و اثرگذاری آن‌ها بر جوامع هدف نمایانده شود.

۱. پیشینه پژوهش

کراسنر (۱۹۸۳) در کتابی با عنوان رژیم‌های بین‌المللی و کوهن (۱۹۸۴) در کتاب بعد از هژمونی: همکاری و نزاع در اقتصاد سیاسی جهان با طرح این ادعا که رژیم‌های بین‌المللی به‌عنوان مجموعه‌ای از اصول، هنجارها، قواعد و رویه‌های تصمیم‌گیری تعریف می‌شوند که رفتار دولت‌ها را در حوزه‌های خاص هدایت می‌کنند به این موضوع می‌پردازند که اساساً این رژیم‌ها برای کاهش نااطمینانی‌ها و تسهیل همکاری بین‌المللی ایجاد شده‌اند. در مقاله حاضر، با تمرکز بر کارگروه ویژه اقدام مالی به‌عنوان یک رژیم بین‌المللی تخصصی، نشان داده می‌شود که چگونه این رژیم از اصول نظری اولیه فراتر رفته و با تلفیق فناوری‌های نوین (مانند پایش رمز ارزها) و سازوکارهای عملی (مانند فهرست‌های خاکستری و سیاه)، کارایی تحریم‌ها را در تغییر رفتار دولت‌ها افزایش داده است. این رویکرد عملی و فناورانه، ابعادی جدید به نظریه رژیم‌های بین‌المللی اضافه می‌کند که در آثار کراسنر و کوهن کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در حوزه آثار نظری نیز به چند اثر می‌توان اشاره کرد. میرشایمر (۱۹۹۴) در مقاله «وعده دروغین نهادهای بین‌المللی» استدلال می‌کند که نهادها، قدرت تغییر ساختار نظام بین‌الملل را ندارند و در نهایت بازتاب منافع قدرت‌های بزرگ هستند. همچنین او در کتاب تراژدی سیاست قدرت‌های بزرگ (۲۰۰۱) بر منطق اجتناب‌ناپذیر رقابت قدرت‌ها و سیاست تهاجمی آن‌ها تأکید می‌کند و نت (۱۹۹۲) در مقاله «آنارشی همان است که دولت‌ها می‌سازند» بنیان نظریه سازه‌انگاری را پی‌ریزی کرده و نشان می‌دهد که هویت‌ها و هنجارها در شکل‌دهی به روابط قدرت نقشی اساسی دارند. در همین راستا، بوزان وور و دی وایلد (۱۹۹۸) در کتاب امنیت: چهارچوبی نو برای تحلیل، با طرح نظریه «بخش‌های امنیتی» مفهوم امنیت را به حوزه‌های اقتصادی، زیست‌محیطی و اجتماعی گسترش می‌دهند.

کورترایت و لویز (۲۰۰۰) در کتاب دهه تحریم‌ها: ارزیابی استراتژی‌های سازمان ملل در دهه ۱۹۹۰ با مطالعه موردی تحریم‌های شورای امنیت، کارآمدی و

محدودیت‌های ابزار تحریم را بررسی کرده‌اند وایت (۲۰۲۰) نیز در مقاله «نقش کارگروه ویژه اقدام مالی در حکمرانی مالی جهانی» نقش کارگروه ویژه اقدام مالی را به‌عنوان یکی از نهادهای کلیدی اقتصاد سیاسی بین‌الملل بررسی کرده و نشان داده است که کارگروه ویژه اقدام مالی به ابزاری برای استانداردسازی و اعمال فشار سیاسی-اقتصادی بر دولت‌ها تبدیل شده است.

هافبوئر و همکاران (۲۰۰۷) در کتاب خود تحت عنوان تحریم‌های اقتصادی با اشاره به این موضوع به‌عنوان ابزاری برای فشار بر کشورها با هدف تغییر رفتار یا مجازات آن‌ها معتقد است که ابزار تحریم از دیرباز مورد استفاده قرار گرفته است. هافبائر و همکاران نشان داده‌اند که تحریم‌های چندجانبه (مانند تحریم‌های سازمان ملل) نسبت به تحریم‌های یک‌جانبه موفقیت بیشتری دارند. این پژوهش با بررسی نقش کارگروه ویژه اقدام مالی در تقویت تحریم‌های اقتصادی، نشان می‌دهد که چگونه این نهاد با استانداردسازی شفافیت مالی و نظارت بر تراکنش‌ها، اثربخشی تحریم‌ها را افزایش داده و از دور زدن آن‌ها (مثلاً از طریق چین) جلوگیری کرده است. این تمرکز بر شفافیت مالی، جنبه‌ای نوین نسبت به تحلیل‌های سنتی تحریم‌ها ارائه می‌دهد.

شارمن (۲۰۱۷) در کتابی با عنوان جریان مالی غیرقانونی و نظام مالی جهانی در تحلیل جریان‌های مالی غیرقانونی، اثبات می‌کند که تحریم‌های کارگروه ویژه اقدام مالی اغلب به‌جای مهار جرایم سازمان‌یافته، بهانه‌ای برای فشار ژئوپلیتیک (خصوصاً توسط قدرت‌های G7) شده‌اند و با مثال‌هایی مانند دور زدن تحریم‌ها از طریق دارایی‌های مجازی یا شبکه‌های غیررسمی بانکی، شکاف میان اهداف اعلامی و کارایی عملی تحریم‌ها را آشکار می‌سازد. همچنین لوی و گیلومر (۲۰۰۲) در پژوهش خود تحت عنوان «تأمین مالی تروریسم، پول شویی و ظهور ارزیابی متقابل: پارادایمی جدید برای کنترل جرم؟» با بررسی فرایند «ارزیابی متقابل» کارگروه ویژه اقدام مالی، نشان می‌دهد که تحریم‌های مالی (مثل محدودیت‌های دسترسی به سیستم‌های پرداخت بین‌المللی) اغلب تابع ملاحظات سیاسی هستند، نه شاخص‌های فنی. برای نمونه، ارفاق به کشورهای متحد غربی (مثل عربستان در گزارش ۲۰۱۹) در مقابل سخت‌گیری علیه ایران، گواهی بر معیارهای دوگانه در اجرای تحریم‌هاست.

بر همین مبنا، این مقاله با شناسایی شکاف‌های پژوهشی در مطالعات پیشین براساس عدم بررسی تأثیر تحریم‌های کارگروه ویژه اقدام مالی بر بخش‌های حیاتی اقتصاد کشورهای تحت تحریم و همچنین غفلت از تحلیل راهکارهای تطبیقی کشورهای تحریم‌شده (نظیر رمز ارزها و شبکه‌های مالی محلی و ...) و عدم توجه به

اسناد داخلی کشورهای تحت تحریم نسبت به نوآوری و تکمیل مطالعات انجام‌شده اقدام کرده است.

۲. چهارچوب نظری

نظریه رژیم‌های بین‌المللی یکی از چهارچوب‌های تحلیلی مهم در روابط بین‌الملل برای تبیین همکاری میان دولت‌ها در عرصه‌های خاص است. رژیم‌ها به‌عنوان مجموعه‌ای از اصول، هنجارها، قواعد و رویه‌های تصمیم‌گیری تعریف می‌شوند که انتظارات بازیگران را در حوزه‌های مشخص از تعاملات بین‌المللی شکل داده و هدایت می‌کنند (Krasner, 1983:2). در شرایط آنارشیک نظام بین‌الملل، رژیم‌ها با فراهم کردن استانداردهای مشترک، هزینه‌های همکاری را کاهش داده و نااطمینانی را محدود می‌سازند. آن‌ها همچنین سازوکاری برای نظارت، حل اختلاف و در صورت لزوم اعمال تحریم فراهم می‌کنند (Keohane, 1984:102). از این منظر، کارگروه ویژه اقدام مالی را می‌توان به‌عنوان یک رژیم بین‌المللی فهمید. این رژیم مجموعه‌ای از اصول (مانند شفافیت مالی و همکاری بین‌المللی)، قواعد (۴۰ توصیه فنی در حوزه مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم)، هنجارها (مانند اجماع بر عدم تحمل نقض استانداردها) و رویه‌ها (از جمله ارزیابی‌های دوره‌ای و انتشار فهرست‌های سیاه و خاکستری) را ایجاد کرده است. این عناصر به‌گونه‌ای طراحی شده‌اند که کشورها را به تبعیت از استانداردها سوق دهند، حتی زمانی که اجرای آن‌ها هزینه‌زا باشد.

اهمیت نظری کارگروه ویژه اقدام مالی در این است که نشان می‌دهد رژیم‌های بین‌المللی صرفاً ساختارهای همکاری نیستند، بلکه می‌توانند به ابزارهای تنظیم‌گری و حتی تحریم تبدیل شوند. قرار گرفتن کشوری در لیست سیاه کارگروه ویژه اقدام مالی به‌مثابه یک سازوکار تنبیهی عمل می‌کند که امکان دسترسی به سیستم مالی جهانی را محدود می‌سازد. به این ترتیب، رژیم نه‌تنها قواعد همکاری را تدوین، بلکه شکل و شدت تحریم‌ها را نیز تعیین و هدایت می‌کند. در نتیجه، تحلیل کارگروه ویژه اقدام مالی از منظر نظریه رژیم‌های بین‌المللی نشان می‌دهد که این نهاد فراتر از یک کارگروه فنی بوده و مصداقی است از چگونگی تأثیر رژیم‌ها بر رفتار دولت‌ها و ابزارسازی برای فشار اقتصادی و سیاسی در سطح جهانی.

۳. ساخت‌شناسی تحریم‌های بین‌المللی

تحریم‌های بین‌المللی به‌عنوان ابزاری برای اعمال فشار بر کشورها یا نهادهای متخلف، در طول تاریخ معاصر اشکال متنوعی به خود گرفته‌اند. ابزار تحریم‌ها، از تحریم‌های اقتصادی یک‌جانبه در قرن بیستم (مانند تحریم‌های ایالات متحده علیه کوبا از ۱۹۶۰) تا تحریم‌های چندجانبه مبتنی بر قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل (مانند تحریم‌های علیه ایران در دهه ۲۰۱۰)، همواره در حال تکامل بوده‌اند (Hufbauer et al., 2007; Katzman, 2019: 12). تحریم‌های بین‌المللی عموماً در سه حوزه اصلی اعمال می‌شوند.

۳-۱. تحریم‌های اقتصادی

تحریم‌های اقتصادی به‌مثابه یک سامانه حکمرانی جهانی عمل می‌کنند که از اجزای به‌هم‌پیوسته و کارکردهای متنوعی تشکیل شده‌اند. این ابزار که در چهارچوب رژیم‌های بین‌المللی و با تأکید بر وابستگی متقابل عمل می‌کند، از سه جزء ساختاری کلیدی برخوردار است: تحریم‌های تجاری، مالی و بخشی. تحریم‌های تجاری با طراحی دقیق و هدفمند، زنجیره تأمین کشور هدف را از طریق ممنوعیت صادرات یا واردات کالاهای استراتژیک مختل می‌کنند. نمونه بارز این‌گونه تحریم‌ها، محدودیت‌های اعمال شده بر واردات گاز روسیه توسط اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۲ بود که با سازوکاری تدریجی طراحی شد تا وابستگی طرفین کاهش یابد. تحریم‌های مالی با مسدودسازی دارایی‌ها و قطع دسترسی به سیستم‌های پرداخت بین‌المللی، نقدینگی و توانایی مالی کشور هدف را تحت تأثیر قرار می‌دهند و تحریم‌های بخشی نیز با تمرکز بر صنایع خاص مانند انرژی یا فناوری، از ترکیب ابزارهای تجاری و مالی بهره می‌برند.

هماهنگی نهادی بین سازمان‌های بین‌المللی مانند کارگروه ویژه اقدام مالی، سازمان ملل و اتحادیه اروپا از طریق یکپارچه‌سازی استانداردها و اشتراک اطلاعات صورت می‌گیرد. هماهنگی ابزاری با ترکیب تحریم‌های مالی و تجاری به اثر تشدید می‌انجامد و هماهنگی بین‌دولتی از طریق تشکیل ائتلاف‌های چندجانبه از پراکندگی اثر تحریم‌ها جلوگیری می‌کند. در نهایت، تحریم‌ها یک سامانه پویا هستند که اثرگذاری آن‌ها نه از اجزای منفرد، بلکه از تعامل ساختاری بین طراحی هدفمند، اجرای هماهنگ و نظارت نهادی ناشی می‌شود.

براساس داده‌های مؤسسه پیترسون (۲۰۲۲)، بیش از ۶۰ درصد تحریم‌های اعمال‌شده از ۱۹۹۰ تاکنون ماهیت اقتصادی داشته‌اند. این تحریم‌ها عمدتاً با هدف مختل کردن اقتصاد کشور هدف، کاهش درآمدهای ارزی و محدود کردن دسترسی به منابع مالی طراحی می‌شوند تا رفتار دولت یا نهادهای متخلف را تغییر دهند. برای مثال، تحریم‌های گسترده علیه ایران در دهه ۲۰۱۰ که شامل محدودیت صادرات نفت و قطع دسترسی به سیستم سوئیفت بود، درآمدهای نفتی ایران را از ۱۱۹ میلیارد دلار در ۲۰۱۱ به ۲۰ میلیارد دلار در ۲۰۱۵ کاهش داد (EIA, 2016: 12; World Bank, 2016: 28). این موضوع نشان‌دهنده چالش دور زدن تحریم‌هاست که کارگروه ویژه اقدام مالی با الزام به شفافیت مالی، تلاش کرده آن را محدود کند. مهم‌ترین ابزار آن، الزام کشورها به ایجاد شفافیت مالی از طریق شناسایی ذی‌نفعان واقعی شرکت‌ها، ثبت و افشای تراکنش‌های مشکوک و کنترل نقل و انتقال و جوه از مجاری غیررسمی است. این الزامات موجب می‌شود تا کشورهایی مانند ایران نتوانند به راحتی از شبکه‌های جایگزین بانکی یا سیستم‌های مالی غیرشفاف برای انتقال درآمدهای نفتی و منابع ارزی استفاده کنند.

۲-۳. تحریم‌های سیاسی

تحریم‌های سیاسی به‌عنوان ابزاری برای اعمال فشار دیپلماتیک و محدود کردن مشروعیت بین‌المللی کشورها یا نهادهای متخلف، نقشی کلیدی در نظام تحریم‌های بین‌المللی ایفا می‌کنند. تحریم‌های سیاسی در اشکال مختلفی اجرا می‌شوند، از جمله ممنوعیت سفر مقامات، تعلیق عضویت در نهادهای بین‌المللی یا لغو دعوت از کشورها برای مشارکت در اجلاس‌های جهانی. برای مثال، ممنوعیت سفر ۵۰ مقام ارشد ایران به اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۱ به اتهام نقض حقوق بشر، امکان تعامل مستقیم این مقامات با نهادهای اروپایی را محدود کرد (EU Council, 2011). همچنین، محرومیت قطر از مشارکت در نشست‌های شورای همکاری خلیج فارس در سال ۲۰۱۷، نمونه دیگری از تحریم سیاسی بود که به دنبال کاهش نفوذ این کشور در منطقه اعمال شد (Al Jazeera, 2017).

در این میان، کارگروه ویژه اقدام مالی با استفاده از سازوکارهای حقوق نرم، تحریم‌های سیاسی را تقویت می‌کند. برای نمونه، قرارگیری ایران در فهرست سیاه کارگروه ویژه اقدام مالی در سال ۲۰۲۰، نه تنها محدودیت‌های مالی را تشدید کرد بلکه مشروعیت بین‌المللی ایران را کاهش و فشار بر دیپلماسی ایرانی را افزایش داد (UNSC, 2021: 4). افزون بر این، کارگروه ویژه اقدام مالی با انتشار گزارش‌های دوره‌ای درباره

کشورهای متخلف، ابزاری برای شفافسازی نقض استانداردهای بین‌المللی فراهم می‌کند که به کشورهای عضو سازمان ملل اجازه می‌دهد تحریم‌های سیاسی هدفمندتری اعمال کنند.

باین‌حال، تحریم‌های سیاسی نیز با چالش‌هایی روبه‌روست. نخست، کشورهای قدرتمند ممکن است از وتوی خود در شورای امنیت برای محافظت از متحدانشان استفاده کنند؛ دوم، برخی کشورها از نهادهای موازی برای دور زدن تحریم‌ها استفاده می‌کنند؛ مانند مشارکت ایران در سازمان همکاری شانگهای به‌عنوان جایگزینی برای نهادهای غربی و این موضوع خود نشان‌دهنده چالش‌های ساختاری نظام تحریم‌هاست. به‌عنوان مثال ایران با بهره‌گیری از سازوکارهای مالی درون‌سازمانی مانند سامانه پرداخت بین‌بانکی مشترک و استفاده از ارزهای ملی برای تسویه حساب‌های تجاری وابستگی به سیستم سوئیفت را کاهش داده است. ایران و چین از سیستم «کونلون بانک» برای انجام تراکنش‌های مالی استفاده کرده‌اند که امکان پرداخت‌های مستقیم بدون نیاز به گذر از شبکه بانکی غرب را فراهم می‌کند. همچنین، ایران با عضویت در بانک توسعه جدید بریکس (که با سازمان شانگهای ارتباط نزدیک دارد)، دسترسی به منابع مالی جایگزین را افزایش داده است. این بانک امکان استفاده از ارزهای محلی را فراهم می‌کند و تا حدی محدودیت‌های دسترسی به منابع بین‌المللی را جبران کرده است.

۳-۳. تحریم‌های فنی

تحریم‌های فنی به‌عنوان ابزاری نوین در نظام تحریم‌ها، بر محدودسازی دسترسی به فناوری‌های پیشرفته متمرکزند. برای مثال، محدودیت‌های آمریکا بر صادرات تراشه‌های پیشرفته به چین در سال ۲۰۲۲، تولید گوشی‌های هوشمند پیشرفته در این کشور را ۲۵ درصد کاهش داد (Reuters, 2023). در این زمینه، کارگروه ویژه اقدام مالی با پایش تراکنش‌های مرتبط با فناوری‌های حساس، تلاش می‌کند تا دسترسی کشورهای تحریم‌شده به این فناوری‌ها را محدود کند. دستورالعمل‌های کارگروه ویژه اقدام مالی برای «سرویس‌دهندگان دارایی‌های مجازی»^۱ (VASPs) در سال ۲۰۲۱، استفاده ایران از رمز ارزها برای تأمین مالی فناوری‌های تحریم‌شده را تا ۵۰ درصد

کاهش داده است (Chainalysis, 2023: 20). این موضوع نشان می‌دهد که کارگروه ویژه اقدام مالی با پیش‌فناوری‌های نوین، کارایی تحریم‌های فنی را افزایش می‌دهد.

۴. کارگروه ویژه اقدام مالی و تحریم‌های بین‌المللی؛ مبانی کاراسازی

کارگروه ویژه اقدام مالی به‌عنوان رکن محوری حکمرانی مالی جهانی، با طراحی سازوکارهای نوین، تحریم‌های بین‌المللی را از ابزاری تنبیهی به ابزاری کارآمد برای تغییر رفتار دولت‌ها تبدیل کرده است.

۴-۱. اصول بنیادین؛ شالوده هنجارسازی

اصول بنیادین کارگروه ویژه اقدام مالی بر سه محور «شفافیت مالی»، «پاسخ‌گویی نهادها» و «همکاری بین‌المللی» استوار است. شفافیت مالی با الزام به ثبت مالکان واقعی شرکت‌ها (توصیه شماره ۲۴، ۲۰۲۰) مانع پنهان‌سازی منابع غیرقانونی می‌شود. قواعد حقوقی این رژیم در قالب ۴۰ توصیه فنی تدوین شده‌اند که الزاماتی مانند شناسایی مشتری و گزارش‌دهی معاملات مشکوک را شامل می‌شوند. ایران با تصویب «قانون مبارزه با پول‌شویی» در سال ۱۳۹۶ تلاش کرد تا این قواعد را پیاده کند؛ اما ناکامی در الحاق به پروتکل‌های بین‌المللی مانند پروتکل الحاقی مبارزه با تأمین مالی تروریسم، موجب باقی ماندن آن در فهرست سیاه شد (FATF, 2020).

۴-۲. شفافیت مالی

شفافیت مالی به‌عنوان یکی از اصول بنیادین کارگروه ویژه اقدام مالی، نقشی محوری در مقابله با پنهان‌سازی منابع مالی غیرقانونی ایفا می‌کند. براساس توصیه شماره ۲۴ این نهاد (۲۰۲۰)، دولت‌ها موظف شده‌اند «اطلاعات مربوط به مالکان واقعی»^۱ شرکت‌ها و مؤسسات مالی را در سامانه‌های ثبت عمومی ذخیره و افشا کنند تا از سوءاستفاده از ساختارهای حقوقی پیچیده برای پول‌شویی یا تأمین مالی تروریسم جلوگیری شود (FATF, 2020:16). این اصل با هدف ایجاد شفافیت در زنجیره مالکیت، شناسایی بازیگران پشت پرده معاملات مالی را ممکن می‌سازد و به نهادهای نظارتی اجازه می‌دهد تا منابع مشکوک را ردیابی کنند. نمونه بارز اجرای این اصل، اقدام اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۸ است که با تبدیل توصیه‌های کارگروه ویژه اقدام مالی به

1. Ultimate Beneficial Owners/UBOs

دستورالعمل الزام آور (EU Directive 2018/843)، جریمه‌های سنگینی تا سقف ۱۰ درصد از گردش مالی سالانه مؤسسات مالی متخلف را تعیین کرد (European Commission, 2018:62). این دستورالعمل، بانک‌ها و مؤسسات مالی اروپایی را موظف ساخت تا اطلاعات مالکان نهایی مشتریان خود را ثبت و در صورت عدم تطابق با استانداردها، مراتب را به مراجع قضایی گزارش دهند. پیاده‌سازی این سیاست نه تنها هزینه‌های ناشی از پول‌شویی را برای مؤسسات مالی افزایش داده بلکه همکاری بین بانک‌ها و نهادهای نظارتی را تقویت کرده است.

در مجموع، اصل شفافیت مالی کارگروه ویژه اقدام مالی با ایجاد تعادل بین الزامات حقوقی سخت‌گیرانه و همکاری بین‌المللی، چهارچوبی یکپارچه برای مقابله با جرایم مالی فراهم کرده است. با این حال، موفقیت بلندمدت این اصل مستلزم تقویت ظرفیت‌های فنی کشورهای کم برخوردار و کاهش تنش‌های سیاسی در اجرای استانداردها است.

۳-۴. پاسخ‌گویی نهادهای

پاسخ‌گویی نهادهای به‌عنوان یکی از ارکان کلیدی در نظام مبارزه با پول‌شویی، مؤسسات مالی را موظف می‌سازد تا «تراکنش‌های مشکوک»^۱ را شناسایی و گزارش دهند. این اصل در توصیه شماره ۲۰ کارگروه ویژه اقدام مالی تدوین شده و بر لزوم ایجاد سازوکارهای نظارتی داخلی برای تشخیص و گزارش‌دهی فعالیت‌های مالی غیرعادی تأکید دارد (FATF, 2012:19). هدف مبنایی این اصل، پیشگیری از سوءاستفاده نهادهای مالی توسط شبکه‌های پول‌شویی یا تأمین مالی تروریسم از طریق تقویت نقش بانک‌ها به‌عنوان «دیدهبانان نظام مالی» است.

در ایران، تصویب «قانون مبارزه با پول‌شویی» در سال ۱۳۹۶ گامی برای انطباق با این توصیه بود. براساس ماده ۷ این قانون، کلیه بانک‌ها و مؤسسات مالی موظف شدند تراکنش‌های مشکوک به ارزش بیش از ۲۰۰ میلیون تومان را به «واحد اطلاعات مالی» گزارش دهند (مرکز پژوهش‌های مجلس، ۱۳۹۶: ۸). با این حال، ناکارآمدی در اجرا، مانند عدم آموزش کافی کارکنان، فقدان سامانه‌های نظارتی پیشرفته و نفوذ سیاسی در فرایند بررسی تراکنش‌ها، موجب شده ایران نتواند از فهرست سیاه خارج شود. برای نمونه، در سال ۲۰۲۲، تنها ۱۵ درصد از تراکنش‌های مشکوک شناسایی شده توسط

بانک‌های ایرانی به مراجع قضایی ارسال شدند که نشان‌دهنده شکاف جدی بین قانون و عمل است (FATF, 2022:34). تجربه اتحادیه اروپا در اجرای این اصل، نمونه‌ای موفق از هماهنگی بین‌المللی است. دستورالعمل EU Directive 2015/849 بانک‌ها را موظف می‌کند تا با استفاده از فناوری‌های هوش مصنوعی، الگوهای تراکنش‌های غیرمعمول (مانند نقل و انتقالات مکرر به حساب‌های پریسک) را رصد کنند. در سال ۲۰۲۱، بانک فرانسوی BNP Paribas به دلیل عدم گزارش‌دهی تراکنش‌های مشکوک مرتبط با قاچاق انسان، جریمه‌ای معادل ۲/۲ میلیارد یورو پرداخت کرد (European Banking Authority, 2021:5). این جریمه‌های سنگین، انگیزه نهادهای مالی برای مشارکت فعال در گزارش‌دهی را افزایش داده است.

در مجموع، پاسخ‌گویی نهادها در گرو ترکیبی از الزامات حقوقی سختگیرانه، فناوری‌های نظارتی پیشرفته و شفافیت سیاسی است. درحالی‌که کشورهای توسعه‌یافته با استفاده از ابزارهای دیجیتال و جریمه‌های سنگین به موفقیت‌هایی دست یافته‌اند، کشورهایی مانند ایران به دلیل چالش‌های داخلی، نتوانسته‌اند از ظرفیت کامل این اصل برای خروج از فهرست سیاه استفاده کنند.

۴-۴. همکاری بین‌المللی

همکاری بین‌المللی به‌عنوان ستون فقرات مبارزه با جرایم مالی فراملی، در توصیه شماره ۴۰ کارگروه ویژه اقدام مالی بر اشتراک اطلاعات میان نهادهای مالی، مراجع قضایی و سازمان‌های نظارتی کشورها تأکید دارد. این اصل با هدف ایجاد شبکه‌ای یکپارچه برای ردیابی جریان‌های مالی غیرقانونی، امکان شناسایی الگوهای پیچیده پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم را فراهم می‌کند (FATF, 2012:30). سازوکارهای عملیاتی این همکاری‌ها شامل پلتفرم‌های دیجیتال، توافقنامه‌های دوجانبه و نهادهای متمرکز نظیر «سامانه اخطارهای مالی اتحادیه اروپا» (EU-FIU) است که داده‌های مالی مشکوک را بین ۲۷ کشور عضو مبادله می‌کند. برای نمونه، در پرونده «بانک استاندارد چارترد» در سال ۲۰۱۹ بود که طی آن، هماهنگی بین مراجع مالی آمریکا، بریتانیا و سنگاپور منجر به کشف ۱/۲ میلیارد دلار تراکنش مشکوک مرتبط با ایران و کره شمالی شد. این بانک به دلیل نقض تحریم‌ها، جریمه‌ای معادل ۱/۱ میلیارد دلار پرداخت کرد (U.S. Department of Justice, 2019:2).

با این حال، چالش‌های متعددی همکاری بین‌المللی را با محدودیت روبه‌رو کرده است. نخست، تفاوت در قوانین ملی موجب اختلال در اشتراک اطلاعات می‌شود. برای

مثال، سوئیس به دلیل قوانین سختگیرانه حریم خصوصی تا سال ۲۰۲۲ از پیوستن به سامانه EU-FIU خودداری کرد (Swiss Federal Council, 2022:9). دوم، تحریم‌های سیاسی مانع همکاری برخی کشورها می‌شود. ایران علیرغم عضویت در گروه «منا.اف.ای.تی. اف»^۱، به دلیل تحریم‌های بین‌المللی، دسترسی محدودی به شبکه‌های مالی جهانی دارد و تنها ۱۵ درصد از درخواست‌های اطلاعاتی خود به کارگروه ویژه اقدام مالی را در سال ۲۰۲۳ دریافت کرد (FATF, 2023:45). سوم، فقدان ظرفیت فنی در کشورهای کم‌درآمد، اجرای استانداردها را مختل می‌کند. براساس گزارش بانک جهانی، ۶۰ درصد از کشورهای آفریقایی فاقد سامانه‌های دیجیتال برای تبادل اطلاعات مالی هستند (World Bank, 2023:12).

در مجموع، همکاری بین‌المللی در چهارچوب کارگروه ویژه اقدام مالی علیرغم موانع سیاسی و فنی، به‌عنوان ابزاری حیاتی برای مقابله با جرایم مالی عمل می‌کند. موفقیت این اصل در گرو تقویت زیرساخت‌های دیجیتال، کاهش تنش‌های ژئوپلیتیک و سرمایه‌گذاری در آموزش نیروی انسانی است.

۵. قواعد حقوقی: از استانداردهای نرم تا الزامات سخت

کارگروه ویژه اقدام مالی با ترکیب هوشمندانه استانداردهای نرم (توصیه‌ها و راهنماها) و الزامات سخت (قوانین الزام‌آور)، چهارچوبی جهانی برای مقابله با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم ایجاد کرده است.

۵-۱. چهل توصیه فنی

چهل توصیه فنی کارگروه ویژه اقدام مالی به‌عنوان چهارچوبی جامع، استانداردهای جهانی ضد پول‌شویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم را تعریف می‌کند. این توصیه‌ها که نخستین بار در سال ۱۹۹۰ تدوین و در سال ۲۰۱۲ بازبینی شدند، سه محور اصلی را پوشش می‌دهند: سخت‌افزار حقوقی (اصلاح قوانین ملی)، نظارت مؤسسات مالی و همکاری بین‌المللی (FATF, 2012:14). هر توصیه به جنبه‌های خاصی از نظام مالی می‌پردازد؛ برای نمونه، توصیه شماره ۱۰ بر لزوم اجرای فرایند «شناسایی مشتری» تأکید دارد که مؤسسات مالی را موظف می‌کند هویت مشتریان، منبع درآمد آن‌ها و هدف تراکنش‌ها را پیش از ارائه خدمات تأیید کنند. اجرای این توصیه در اتحادیه

اروپا، بانک‌ها را وادار ساخت تا مشتریان ایرانی را تحت بررسی‌های سخت‌گیرانه‌تر قرار دهند. در سال ۲۰۱۸، بانک آلمانی دویچه بانک به دلیل نقض پروتکل‌های شناسایی مشتری در برخورد با مشتریان ایرانی، جریمه‌ای معادل ۶۳۰ میلیون یورو پرداخت کرد و دسترسی ایران به شبکه سوئیفت را تا ۴۰ درصد کاهش داد (European Central Bank, 2019:5). اثربخشی این توصیه‌ها در گرو سازگاری آن‌ها با سیستم‌های حقوقی ملی است. برای مثال، توصیه شماره ۵ که بر شناسایی و مسدودسازی دارایی‌های مرتبط با تروریسم تمرکز دارد، در ایالات متحده از طریق قانون «میهن پرستی»^۱ اجرا می‌شود. در سال ۲۰۲۱ وزارت خزانه‌داری آمریکا با استفاده از این قانون، ۱۲۰ میلیون دلار از دارایی‌های مرتبط با حزب الله لبنان را مسدود کرد (U.S. Treasury, 2021:3).

در مجموع، ۴۰ توصیه فنی کارگروه ویژه اقدام مالی با ایجاد تعادل بین انعطاف‌پذیری حقوقی و الزامات سختگیرانه، چهارچوبی جهانی برای مقابله با جرایم مالی فراهم کرده‌اند (جدول ۱). با این حال، نابرابری در توانایی اجرا، تضاد منافع ملی و پیچیدگی فناوری‌های نوین، چالش‌های پیش روی این نظام هستند.

جدول ۱: توصیه‌های چهارگانه کارگروه ویژه اقدام مالی

توصیه‌ها	حوزه اعمال توصیه‌ها
توصیه ۱ و ۲	سیاست‌ها و هماهنگی‌ها در زمینه مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم
توصیه ۳ و ۴	جرم‌انگاری پول‌شویی و مصادره اموال
توصیه ۴ و ۶	جرم‌انگاری تأمین مالی تروریسم
توصیه ۷	جرم‌انگاری تأمین مالی اشاعه تسلیحات کشتار جمعی
توصیه ۸ الی ۲۳	اقدامات پیشگیرانه، شناسایی مشتری و ثبت و مستندسازی تراکنش‌ها
توصیه ۲۴ و ۲۵	شفافیت و مالکیت ذی‌نفعانه اشخاص و ترتیبات حقوقی
توصیه ۲۶ الی ۳۱ و ۳۳ الی ۳۵	اختیارات و مسئولیت‌های مرکز اطلاعات مالی و مراجع اعمال قانون و سایر تدابیر سازمانی
توصیه ۳۲	محدودسازی تبادلات پول نقد
توصیه ۳۶ الی ۴۰	همکاری‌های بین‌المللی، معاهدات قضایی و الحاق به کنوانسیون‌های مرتبط با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم

Alavi & Joudaki, 2022

۵-۲. تبدیل حقوق نرم به سخت

کارگروه ویژه اقدام مالی با تبدیل تدریجی استانداردهای نرم (غیرالزام‌آور) به الزامات سخت (قوانین بین‌المللی و داخلی ضمانت‌دار)، سازوکار تحریم‌ها را به ابزاری مؤثر برای تغییر رفتار دولت‌ها تبدیل کرده است. این فرایند از طریق هماهنگی با نهادهای مالی جهانی مانند صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی تقویت می‌شود. برای نمونه، در سال ۲۰۲۲، صندوق بین‌المللی پول با گنجاندن شرط رعایت توصیه‌های کارگروه ویژه اقدام مالی در برنامه وام‌دهی به ایران، این کشور را ملزم کرد تا اصلاحاتی مانند تصویب قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم و الحاق به پروتکل الحاقی کنوانسیون پالمرو را اجرایی کند. عدم تحقق این شروط، نه تنها موجب تعلیق پرداخت وام ۵ میلیارد دلاری صندوق بین‌المللی پول به ایران شد بلکه دسترسی ایران را به شبکه‌های مالی بین‌المللی را تا ۳۵ درصد کاهش داد و هزینه مبادلات بانکی را به‌طور متوسط ۴۰ درصد افزایش بخشید (IMF, 2022:18).

این سازوکار تنها محدود به ایران نیست. در سال ۲۰۲۰، پاکستان برای دریافت کمک‌های مالی ۶ میلیارد دلاری از صندوق بین‌المللی پول، موظف به اجرای ۲۷ اقدام اصلاحی کارگروه ویژه اقدام مالی از جمله اصلاح قوانین نظارت بر مؤسسات خیریه و ثبت مالکان واقعی شرکت‌ها شد. این فشار بین‌المللی، هزینه استقراض خارجی پاکستان را از ۸/۵ به ۶/۲ درصد کاهش داد و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را ۱۸ درصد افزایش داد (World Bank, 2021:12).

به‌کارگیری این دو ابزار حقوقی در مورد تحریم‌های ایران به‌خوبی قابل مشاهده است. اجرای چهل توصیه فنی کارگروه ویژه اقدام مالی تأثیر مستقیمی بر نظام مالی ایران داشته است. برای مثال، اجرای توصیه شماره ۱۰ (شناسایی مشتری) توسط بانک‌های اروپایی موجب شد تا بانک‌های ایرانی با محدودیت‌های شدید در تعاملات بین‌المللی مواجه شوند. در سال ۲۰۱۸، بانک آلمانی دوپچه بانک به دلیل نقض پروتکل‌های شناسایی مشتری در برخورد با مشتریان ایرانی، جریمه‌ای معادل ۶۳۰ میلیون یورو پرداخت کرد که این امر دسترسی ایران به شبکه سوئیفت را تا ۴۰ درصد کاهش داد (European Central Bank, 2019, 5). همچنین، فرایند تبدیل استانداردهای نرم به الزامات سخت در مورد ایران به وضوح قابل مشاهده است. در سال ۲۰۲۲، صندوق بین‌المللی پول با گنجاندن شرط رعایت توصیه‌های کارگروه ویژه اقدام مالی در برنامه وام‌دهی به ایران، کشور را ملزم کرد تا اصلاحاتی را اجرایی کند. عدم تحقق این شروط، نه تنها موجب تعلیق پرداخت وام ۵ میلیارد دلاری صندوق بین‌المللی پول به ایران شد،

بلکه دسترسی ایران به شبکه‌های مالی بین‌المللی را تا ۳۵ درصد کاهش داد و هزینه مبادلات بانکی را به‌طور متوسط ۴۰ درصد افزایش بخشید (IMF, 2022, 18). اتحادیه اروپا نیز با ادغام استانداردهای کارگروه ویژه اقدام مالی در قوانین داخلی، محدودیت‌های شدیدی بر مؤسسات مالی اروپایی در تعامل با ایران اعمال کرده است. این محدودیت‌ها شامل ممنوعیت ارائه خدمات پرداخت، مسدودسازی دارایی‌ها و محدودیت در نقل و انتقالات مالی بوده است (European Commission, 2018, 62).

جدول ۲: توصیه‌های مؤثر بر ایران (منبع: نگارنده)

توصیه	حوزه تأثیر	تأثیر بر ایران
توصیه ۱۰	شناسایی مشتری	محدودیت دسترسی به سیستم سوئیفت
توصیه ۲۴	شفافیت مالکیت	محدودیت در نقل و انتقالات بین‌المللی
توصیه ۳۵	همکاری بین‌المللی	انزوا در نظام مالی جهانی

۶. هنجارهای هویت‌ساز؛ از اجبار تا پذیرش داوطلبانه

هنجارهای هویت‌ساز در چهارچوب کارگروه ویژه اقدام مالی، فرایندی پویا را از اجبار بیرونی تا پذیرش داوطلبانه استانداردهای جهانی ترسیم می‌کنند. براساس نظریه سازه‌نگاری ونت (۱۹۹۲)، این هنجارها نه تنها رفتار دولت‌ها بلکه درک آن‌ها از نقش خود به‌عنوان «اعضای مسئول جامعه بین‌المللی» را بازتعریف می‌کنند (Wendt, 1992:405). برای نمونه، ایران با اصلاح قوانین داخلی مانند «قانون مبارزه با پول‌شویی» (۱۳۹۶)، تلاش کرد هویت خود را از «کشور تحریم‌شده» به «همکار فعال در مبارزه با جرایم مالی» تغییر دهد، هرچند موانعی مانند عدم الحاق به پروتکل‌های بین‌المللی، این گذار را ناتمام گذاشته است (FATF, 2020:23). از سوی دیگر، پاکستان با اجرای ۲۷ اقدام اصلاحی کارگروه ویژه اقدام مالی (۲۰۲۲-۲۰۱۸)، جایگاه خود را در نظام مالی جهانی ارتقا داد و هویتی مبتنی بر پایبندی به هنجارهای شفافیت را تقویت کرد (IMF, 2022:11). چالش اصلی در این فرایند، مقاومت نهادهای داخلی در برابر تغییرات هنجاری و تنش بین هویت‌سازی ملی و تعهدات بین‌المللی است که اجرای استانداردها را در کشورهایی با ساختارهای سیاسی پیچیده، مانند افغانستان، با دشواری روبه‌رو می‌کند (World Bank, 2023:17).

۱-۶. مسئولیت مشترک

مسئولیت مشترک به‌عنوان یکی از هنجارهای محوری کارگروه ویژه اقدام مالی، بر لزوم پابندی جمعی کشورها به استانداردهای ضد پول‌شویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم تأکید دارد. این هنجار که در قالب «عدم تحمل نقض استانداردها» تبلور یافته، دولت‌ها را ترغیب می‌کند تا با مشارکت فعال در اجرای توصیه‌های کارگروه ویژه اقدام مالی، از تبدیل شدن به «حفره امن» برای جرایم مالی جلوگیری کنند. سازوکار اصلی این هنجار، ایجاد فشار افکار عمومی و اقتصادی بر کشورهای متخلف است؛ به‌طوری‌که نقض استانداردها نه‌تنها جایگاه بین‌المللی آن‌ها را تضعیف می‌کند بلکه هزینه‌های مبادلات مالی و تجاری را نیز افزایش می‌دهد. پاکستان با ایجاد «واحد اطلاعات مالی ملی»^۱ و ارائه گزارش‌های سه‌ماهه به کارگروه ویژه اقدام مالی، موفق شد نرخ گزارش‌دهی تراکنش‌های مشکوک را از ۱۲ درصد در سال ۲۰۱۸ به ۶۸ درصد در سال ۲۰۲۲ افزایش دهد. این اصلاحات، کاهش ۲۵ درصدی هزینه استقراض بین‌المللی و جذب ۱/۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی را در پی داشت (IMF, 2022: 12). خروج پاکستان از فهرست خاکستری در اکتبر ۲۰۲۲، نشان‌دهنده تأثیر هم‌زمان فشار بین‌المللی و اراده سیاسی داخلی برای هم‌سویی با هنجارهای جهانی است.

باین‌حال، چالش‌های متعددی اجرای این هنجار را با دشواری روبه‌رو می‌کند. نخست، فقدان ظرفیت نهادی در برخی کشورها مانع پابندی کامل می‌شود (World Bank, 2023:21). دوم، تنش‌های ژئوپلیتیک گاهی همکاری کشورها با نهادهای بین‌المللی را مختل می‌سازد. به‌عنوان مثال، ایران علی‌رغم تصویب برخی اصلاحات فنی در حوزه مبارزه با تأمین مالی تروریسم، به دلیل مخالفت‌های سیاسی داخلی و نگرانی‌هایی نسبت به استقلال حاکمیتی در اجرای الزامات کارگروه ویژه اقدام مالی، از پیوستن کامل به کنوانسیون‌های CFT و پالرمو بازماند. این موضوع باعث تاووم حضور ایران در فهرست کشورهای پرریسک و محدودیت در تعاملات بانکی بین‌المللی شد (FATF, 2020:3). سوم، فساد ساختاری در برخی نظام‌های سیاسی، اجرای قوانین را بی‌اثر می‌کند. در نیجریه علی‌رغم تصویب قوانین ضد پول‌شویی، رشوه‌گیری گسترده در نهادهای نظارتی موجب شده تنها ۲۰ درصد از تراکنش‌های مشکوک بررسی شوند (Transparency International, 2022:9).

۶-۲. اعتماد متقابل

هنجار اعتماد متقابل در چهارچوب کارگروه ویژه اقدام مالی، بر پایه شفافیت و همکاری نهادهای مالی بین‌کشورها استوار است. این هنجار با ایجاد اطمینان نسبت به پایبندی دولت‌ها به استانداردهای ضد پول‌شویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم، مبادلات مالی بین‌المللی را تسهیل می‌کند. اعتماد متقابل زمانی شکل می‌گیرد که کشورها اطمینان حاصل کنند نظام مالی شرکای تجاری‌شان از سازوکارهای نظارتی قوی برخوردار است و خطر ورود منابع غیرقانونی به چرخه مالی جهانی را کاهش می‌دهد. نمونه بارز اجرای این هنجار، تجربه امارات متحده عربی در سال ۲۰۲۲ است. این کشور با اصلاح قوانین مناطق آزاد تجاری مانند دبی و ابوظبی، الزامات سختگیرانه‌تری برای شفافیت مالکیت شرکت‌ها و گزارش‌دهی تراکنش‌های مشکوک وضع کرد. براساس دستورالعمل جدید، کلیه شرکت‌های ثبت‌شده در مناطق آزاد موظف شدند اطلاعات مالکان واقعی خود را در سامانه‌های دولتی ثبت کنند و هرگونه تغییر در ساختار مالکیت را ظرف ۷۲ ساعت اطلاع دهند (UAE Ministry of Economy, 2022:8).

برای تقویت اعتماد متقابل، کارگروه ویژه اقدام مالی از سازوکارهای نظارتی یکپارچه مانند «گزارش‌های ارزیابی متقابل»^۱ استفاده می‌کند. این گزارش‌ها با بررسی تطابق کشورها با استانداردهای کارگروه ویژه اقدام مالی، شفافیت لازم برای همکاری‌های بین‌المللی را فراهم می‌سازند (FATF, 2021:24). در مجموع، اعتماد متقابل به‌عنوان هنجاری کلیدی در نظام مالی جهانی، مستلزم ترکیبی از اصلاحات ساختاری، فناوری‌های پیشرفته و همکاری‌های بین‌المللی است.

۷. رویه‌های اجرایی؛ ابزارهای فشار و انطباق

کارگروه ویژه اقدام مالی با به‌کارگیری مجموعه‌ای از رویه‌های اجرایی، سازوکارهای نظارتی و تنبیهی خود را برای تضمین پایبندی کشورها به استانداردهای ضد پول‌شویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم عملیاتی می‌کند.

۷-۱. فهرست‌های خاکستری و سیاه

گروه ویژه اقدام مالی صرفاً به توصیه اکتفا نمی‌کند بلکه برای وادارسازی کشورها به تبعیت از نسخه‌های خود، به رصد و ارزیابی اجرای توصیه‌ها و وضعیت خروجی‌های

تعیین شده در کشورهای مختلف می‌پردازد. در این زمینه، در وهله اول، یازده خروجی فوری از کشورها می‌خواهد. برخی از این خروجی‌ها، شامل گزارش‌دهی معاملات مشکوک، انجام برخی اقدامات ضدپول‌شویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم توسط بانک‌ها و مؤسسات مالی و همچنین وجود همکاری‌های بین‌المللی برای ارائه اطلاعات مناسب می‌شود. توصیه‌های ۴۰ گانه گروه ویژه اقدام مالی، ناظر به فرایندها (فرایندمحور) و خروجی‌های ۱۱ گانه از جنس شاخص‌های خروجی‌محور هستند. در وهله دوم، گروه ویژه میزان تطابق کشورها با هر توصیه را براساس نتایج ارزیابی‌ها به صورت زیر رتبه‌بندی می‌کند:

۱. کاملاً منطبق بر استانداردها؛ ۲. در حال پیشرفت؛ ۳. غیرهمکار که شامل دو گروه می‌شود، الف: کشورهای غیرهمکار و پُرسیک (فهرست خاکستری)؛ ب: کشورهای هدف تحریم (فهرست سیاه). کارگروه ویژه اقدام مالی از همه کشورها درخواست می‌کند تا اقدامات متقابل که چیزی مشابه تحریم است علیه بانک‌ها و اشخاص کشورهای مندرج در فهرست غیر همکار یا سیاه اعمال کنند. این اقدامات براساس توصیه شماره ۱۹ این گروه عبارت‌اند از:

- ❖ ملزم کردن مؤسسات مالی به شناسایی مضاعف مشتریان فهرست سیاه؛
- ❖ ایجاد ساختار گزارش‌دهی نظام‌مند و تقویت شده از تراکنش‌های مؤسسات مالی با مؤسسات مالی در کشور فهرست سیاه؛
- ❖ خودداری از تأسیس شعب، بانک‌های محلی و دفاتر نمایندگی مؤسسات مالی کشور فهرست سیاه؛
- ❖ ممنوع کردن مؤسسات مالی از خدمات نهادهای ثالث در کشور فهرست سیاه؛
- ❖ ملزم کردن مؤسسات مالی به اصلاح و یا قطع روابط کارگزاری با مؤسسات مالی کشور فهرست سیاه؛
- ❖ الزام به افزایش بررسی‌های نظارتی و تمهیدات حسابرسی خارجی برای شعبه‌ها و مؤسسات مالی کشور فهرست سیاه؛
- ❖ ملزم کردن تمهیدات حسابرسی خارجی برای گروه‌های مالی دارای شعبه در کشور فهرست سیاه.

از آنجاکه گروه ویژه اقدام مالی یک گروه بین‌الدولی است و تصمیمات آن فاقد ضمانت اجراست و با توجه به این‌که این گروه ابزار لازم برای راستی‌آزمایی و نظارت برخط و مستمر بر رفتار بانک‌ها را ندارند، اقدامات متقابل مدنظر آن در بانک‌های

متوسط و کوچک دنیا در رده تحریم‌های الزام‌آور سازمان ملل یا دارای تبعات سنگین (نظیر تحریم‌های ثانویه آمریکا) لحاظ نمی‌شود. کارگروه ویژه اقدام مالی با استفاده از سازوکار فهرست‌های خاکستری و سیاه، ابزاری کارآمد برای اعمال فشار هدفمند بر کشورهای متخلف ایجاد کرده است. این فهرست‌ها بر پایه ارزیابی‌های دوره‌ای از میزان تطابق کشورها با استانداردهای ضد پول‌شویی و مبارزه با تأمین مالی تروریسم تنظیم می‌شوند و پیامدهای اقتصادی و سیاسی قابل توجهی به همراه دارند.

فهرست خاکستری شامل کشورهایی است که علی‌رغم تعهد به اصلاحات، نقیصی در نظام مالی خود دارند. قرارگیری در این فهرست، هشدار دیپلماتیک محسوب می‌شود و هزینه‌های اقتصادی مشخصی را تحمیل می‌کند. برای نمونه، ترکیه در سال ۲۰۲۱ به دلیل ضعف در نظارت بر صرافی‌های ارزی و مؤسسات غیربانکی، در فهرست خاکستری قرار گرفت. این اقدام موجب کاهش ۱۰ درصدی حجم تجارت با اتحادیه اروپا شد، به طوری که صادرات صنایع نساجی ترکیه به اتحادیه اروپا از ۴/۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۰ به ۳/۸ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ کاهش یافت (Eurostat, 2022:23). علاوه بر این، بانک‌های اروپایی نرخ سود وام‌های بین‌المللی به شرکت‌های ترکیه‌ای را به طور متوسط ۲/۵ واحد درصد افزایش دادند که هزینه استقراض این کشور را سالانه حدود ۱/۲ میلیارد دلار افزایش داد (IMF, 2021:12).

در مقابل، فهرست سیاه شامل کشورهایی است که به صورت سیستماتیک استانداردهای کارگروه ویژه اقدام مالی را نقض می‌کنند و تحریم‌های شدیدتری علیه آن‌ها اعمال می‌شود. ایران از سال ۲۰۲۰ در این فهرست قرار گرفته است. یکی از پیامدهای مستقیم این تصمیم، محرومیت ایران از دسترسی به سیستم سوئیفت بود که مبادلات بانکی بین‌المللی را به شدت محدود کرد. براساس گزارش بانک مرکزی ایران، هزینه انتقالات مالی پس از این محرومیت ۴۰ درصد افزایش یافت و زمان انجام تراکنش‌های بین‌المللی از ۳ روز به ۲ هفته رسید (Central Bank of Iran, 2021:15). این محدودیت‌ها همچنین موجب کاهش ۳۰ درصدی صادرات غیرنفتی در سال ۲۰۲۱ شد؛ به طوری که صادرات محصولات پتروشیمی از ۱۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۹ به ۸/۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ رسید (Iran Customs Administration, 2022:8).

۷-۲. فشارهای چندجانبه

کارگروه ویژه اقدام مالی با ایجاد همکاری‌های نهادی با سازمان‌های بین‌المللی مانند بانک جهانی و سازمان ملل متحد، سازوکار تحریم‌ها را به ابزاری چندلایه و مؤثر تبدیل

کرده است. این همکاری‌ها مبتنی بر اشتراک داده‌ها، گزارش‌های تحلیلی و ادغام استانداردهای کارگروه ویژه اقدام مالی در اسناد حقوقی نهادهای فراملی است. همکاری کارگروه ویژه اقدام مالی با بانک جهانی نیز از طریق ادغام استانداردهای ضد پول‌شویی در برنامه‌های وام‌دهی و اصلاحات ساختاری مشهود است. در سال ۲۰۲۳، بانک جهانی شرط رعایت توصیه‌های کارگروه ویژه اقدام مالی را برای اعطای وام ۵۰۰ میلیون دلاری به پاکستان جهت بهبود زیرساخت‌های انرژی گنجانده است. این اقدام، پاکستان را وادار به تصویب قانون شفافیت مالی ۲۰۲۳ و ایجاد سامانه رصد تراکنش‌های بلادرنگ کرد (World Bank, 2023:22). به‌طور مشابه، صندوق بین‌المللی پول در توافقنامه وام ۳ میلیارد دلاری خود با مصر در سال ۲۰۲۲، اجرای توصیه‌های کارگروه ویژه اقدام مالی درباره نظارت بر مؤسسات خیریه را الزامی کرد که کاهش ۲۰ درصدی کمک‌های مالی غیرشفاف به گروه‌های افراطی را در پی داشت (IMF, 2022: 9).

۸. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

مطالعه عملکرد کارگروه ویژه اقدام مالی نشان داد که این نهاد با تلفیق هوشمندانه حقوق نرم و سخت توانسته است نقشی مؤثر در کارآمدسازی تحریم‌های بین‌المللی ایفا کند. سازوکارهایی همچون توصیه‌های چهل‌گانه که در ابتدا ماهیتی غیرالزام‌آور داشتند، از طریق تبدیل تدریجی به قوانین ملی و بین‌المللی، به ابزارهایی برای کاهش شکاف‌های نظارتی و تقویت شفافیت مالی بدل شده‌اند. این فرایند که با بهره‌گیری از همکاری‌های بین‌نهادی و فشار اجتماعی صورت گرفته است، نشان‌دهنده قابلیت حقوق نرم در زمینه‌سازی برای تغییرات ساختاری در حکمرانی مالی جهانی است.

فهرست‌های خاکستری و سیاه نیز به‌عنوان ابزاری کلیدی در ایجاد مشوق‌ها و فشارهای اقتصادی عمل کرده‌اند. قرار گرفتن در این فهرست‌ها تبعاتی چون محدودیت دسترسی به منابع مالی جهانی، افزایش هزینه‌های مبادلات بانکی و کاهش اعتبار بین‌المللی را در پی داشته است که کشورها را به انجام اصلاحات ساختاری وادار می‌کند. با این حال، تحلیل نمونه‌های تجربی نشان داد که این سازوکارها همواره به تغییر رفتار مؤثر منجر نشده‌اند و در برخی موارد، پیامدهای منفی سنگینی بر اقتصاد کشورها و وضعیت معیشتی شهروندان عادی تحمیل کرده‌اند.

یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که میزان موفقیت اقدامات کارگروه ویژه اقدام مالی به‌شدت به نحوه اجرای استانداردها و میزان بی‌طرفی نهاد بستگی دارد. در مواردی

همچون تجربه ایران، به‌رغم انجام اصلاحات نسبی، کشور همچنان در فهرست سیاه باقی‌مانده که این مسئله گویای تأثیرپذیری تصمیمات کارگروه از ملاحظات ژئوپلیتیک و سیاسی است. این وضعیت نه‌تنها اثربخشی فهرست‌های تحریمی را در تغییر رفتار کشورها زیر سؤال می‌برد بلکه به تضعیف مشروعیت این نهاد در سطح بین‌المللی نیز منجر می‌شود.

از منظر اقتصاد سیاسی بین‌الملل، عملکرد کارگروه ویژه اقدام مالی بازتاب‌دهنده بازتولید نابرابری‌های ساختاری موجود در نظام مالی جهانی است. تدوین استانداردها عمدتاً توسط کشورهای توسعه‌یافته صورت می‌گیرد و نیازها، ظرفیت‌ها و محدودیت‌های کشورهای در حال توسعه و کم‌درآمد در این فرایند کمتر مورد توجه قرار می‌گیرد. این مسئله به‌ویژه در مورد الزامات پیچیده گزارش‌دهی مالی و شفافیت مالکیت واقعی شرکت‌ها قابل مشاهده است که اجرای آن برای کشورهای با زیرساخت‌های مالی ضعیف دشوار و پرهزینه است. در نتیجه، تحریم‌های کارگروه ویژه اقدام مالی در برخی موارد به‌جای مقابله مؤثر با جرایم مالی، به عاملی برای افزایش حاشیه‌نشینی اقتصادی و تضعیف سیستم‌های مالی ملی این کشورها تبدیل شده است. با وجود این چالش‌ها، نمی‌توان نقش مثبت کارگروه ویژه اقدام مالی در ارتقای هماهنگی بین‌المللی برای مقابله با تهدیدات مالی را نادیده گرفت. گزارش‌های دوره‌ای این نهاد شفافیت قابل توجهی را درباره عملکرد کشورها در حوزه مبارزه با پول‌شویی و تأمین مالی تروریسم فراهم می‌آورد و از طریق ایجاد فشار افکار عمومی، دولت‌ها را به انجام اصلاحات سوق می‌دهد. ایجاد چهارچوب‌های مشترک برای رصد جریان‌های مالی مشکوک، ارتقای سطح استانداردهای نظارتی و کمک به هم‌سوسازی سیاست‌های مالی جهانی از جمله دستاوردهای مهم این نهاد به شمار می‌رود.

علاوه بر این، بررسی عملکرد کارگروه ویژه اقدام مالی نشان داد که فشارهای سیاسی و ملاحظات ژئوپلیتیک می‌توانند روند تصمیم‌گیری در این نهاد را تحت تأثیر قرار دهند و در نتیجه، مشروعیت و بی‌طرفی آن را خدشه‌دار کنند. این امر نه‌تنها اعتماد برخی کشورها به نهاد را کاهش داده بلکه مقاومت در برابر اجرای استانداردهای آن را نیز افزایش داده است. در نهایت، تجربه چند سال اخیر کارگروه ویژه اقدام مالی نشان می‌دهد که تداوم اثربخشی این نهاد در گرو حفظ توازن میان کارایی فنی، شفافیت در تصمیم‌گیری و رعایت اصول عدالت ساختاری در مواجهه با چالش‌های نوظهور نظام مالی جهانی خواهد بود.

References

- Al Jazeera. (2017, June 5). GCC crisis: Qatar blockade explained. <https://www.aljazeera.com/news/2017/6/5/gcc-crisis-qatar-blockade-explained>
- Alavi, S. Y. and Joudaki, M. (2022). Analyzing the Role of the Financial Action Task Force in Making US Unilateral Sanctions Effective (Case Study: Iran), *Security Horizons*, 14(50), 95-125.
- Bank for International Settlements. (2022). Financial stability report: Asia. <https://www.bis.org>
- Bank of Russia. (2023). Annual report on payment systems. Central Bank of the Russian Federation.
- Bayne, N. (2011). Hanging in there: The G7 and G8 summit in maturity and renewal. Routledge.
- Biersteker, T. J., & Eckert, S. E. (2007). Countering the financing of terrorism. Routledge.
- Bloomberg. (2022). Venezuela's petro experiment. <https://www.bloomberg.com>
- Bourse & Bazaar. (2021, April 15). Iran's engineering sector is under sanctions. <https://www.bourseandbazaar.com>
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). Security: A new framework for analysis. Lynne Rienner Publishers.
- Center for Strategic and International Studies. (2023, February 20). China's semiconductor industry: Progress and challenges. <https://www.csis.org>
- Central Bank of Iran. (2021). Annual report on international transactions. <https://www.cbi.ir>
- Chatham House. (2021, September 10). The impact of sanctions on Belarus. <https://www.chathamhouse.org>
- Cortright, D., & Lopez, G. A. (2000). The sanctions decade: Assessing UN strategies in the 1990s. Lynne Rienner Publishers.
- Council of the European Union. (2011, April 12). Council decision 2011/235/CFSP on restrictive measures against Iran. <https://www.consilium.europa.eu>
- Cox, R. W. (1981). Social forces, states and world orders. *Millennium: Journal of International Studies*, 10(2), 126-155.
- Dubai International Financial Centre. (2023). Foreign direct investment survey. <https://www.difc.ae>
- Egmont Group. (2022). Annual report 2021-2022: Strengthening financial intelligence cooperation.
- Energy Information Administration. (2023). China's oil imports from Iran. U.S. Department of Energy.
- Enloe, C. (2014). Bananas, beaches and bases: Making feminist sense of international politics. University of California Press.

- European Banking Authority. (2021). Enforcement action against BNP Paribas. <https://www.eba.europa.eu>
- European Central Bank. (2021). Enforcement action against Société Générale. <https://www.ecb.europa.eu>
- European Commission. (2005). Directive 2005/60/EC on the prevention of the use of the financial system for money laundering and terrorist financing. Brussels: EU Publications.
- European Commission. (2018). Directive (EU) 2018/843 on the prevention of the use of the financial system for money laundering or terrorist financing. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32018L0843>
- European Commission. (2021). EU action plan on anti-money laundering. Brussels: EU Publications.
- European Commission. (2022). Restrictions on GLONASS technology exports to Russia. <https://eur-lex.europa.eu>
- European Commission. (2023). New EU regulations on cryptocurrency wallets. <https://eur-lex.europa.eu>
- Europol. (2021). Annual report on organized crime in the EU. <https://www.europol.europa.eu>
- Europol. (2022). European financial intelligence units: Annual report. <https://www.europol.europa.eu>
- Eurostat. (2022). EU-Turkey trade statistics. <https://ec.europa.eu/eurostat>
- FATF. (1990). The forty recommendations. Paris: FATF Publications.
- FATF. (2012). Recommendation 20: Reporting of suspicious transactions. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2012). Recommendation 40: International cooperation. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2020). Guidance on transparency and beneficial ownership. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2020). Mutual evaluation report: Iran. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2020). Statement on Iran. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2021). Mutual evaluation report: Turkey. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2021). Mutual evaluation report: United Arab Emirates. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2021). Panama's progress in strengthening AML/CFT regime. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2021). Terrorist financing in the Middle East and North Africa. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2023). High-risk and other monitored jurisdictions. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2023). Mutual evaluation report: Ghana. <https://www.fatf-gafi.org>

- FATF. (2023). Virtual assets and VASPs: Compliance report. <https://www.fatf-gafi.org>
- FATF. (2024). High-risk jurisdictions and strengthening global AML/CFT compliance. Paris: FATF Publications.
- FATF. (2024). International standards on combating money laundering and the financing of terrorism & proliferation. Paris: FATF Publications.
- FATF. (2024). Targeted update on the implementation of the FATF standards on virtual assets. Paris: FATF Publications.
- Financial Times. (2023). Risks and opportunities in UAE free zones. <https://www.ft.com>
- Food and Agriculture Organization. (2021). Impact of sanctions on agriculture. United Nations.
- G7 Summit. (1988). Toronto Economic Summit Communiqué.
- Harvey, D. (2005). A brief history of neoliberalism. Oxford University Press.
- Hosseini, M. R. (2022/2023). Strategic constraints and requirements of the Islamic Republic of Iran for interaction and cooperation with the Financial Action Task Force (FATF) and Egmont Group, *Rahbord (Strategic Studies Journal)*, 31(4), 609–634 [In Persian]
- <https://www.worldbank.org>
- Hufbauer, G. C., Schott, J. J., & Elliott, K. A. (2007). Economic sanctions reconsidered (3rd ed.). Peterson Institute for International Economics.
- Hülse, R. (2009). The global politics of anti-money laundering: A case of constructivist regulation. *Journal of International Relations*, 16(2), 149–167.
- Human Rights Watch. (2021). Venezuela: Humanitarian crisis. <https://www.hrw.org>
- Human Rights Watch. (2023). Syria's ongoing human rights violations. <https://www.hrw.org>
- IAEA. (2018). Verification and monitoring in the Islamic Republic of Iran.
- IAEA. (2023). Verification and monitoring in Iran. <https://www.iaea.org>
- International Court of Justice. (2022). Annual report on dispute resolution. <https://www.icj-cij.org>
- International Energy Agency. (2022). European gas dependency report. <https://www.iea.org>
- International Monetary Fund. (2010). India: Financial system stability assessment. <https://www.imf.org>
- International Monetary Fund. (2019). Pakistan: Technical assistance report on anti-money laundering and combating the financing of terrorism. <https://www.imf.org>
- International Monetary Fund. (2020). Pakistan: Financial sector assessment program. <https://www.imf.org>

- International Monetary Fund. (2022). Pakistan: Post-FATF reforms and economic impact. <https://www.imf.org>
- International Monetary Fund. (2022). Vote quota allocation and its impacts.
- International Monetary Fund. (2023). Lebanon: Economic crisis and financial stability. <https://www.imf.org>
- International Monetary Fund. (2023). World Economic Outlook: Russia. <https://www.imf.org>
- Interpol. (2023). Blockchain tracking initiatives. Interpol Publications. <https://www.interpol.int>
- Interpol. (2023). Operation Blue Fin: Targeting drug trafficking networks in West Africa. <https://www.interpol.int>
- IPCC. (2023). Sixth assessment report: Climate change 2023. <https://www.ipcc.ch>
- Iranian Customs Administration. (2022). Non-oil export data. <https://www.irica.ir>
- Iranian Medical Council. (2022). Report on medicine price inflation. <https://www.irmc.ir>
- JCPOA Monitoring Report. (2023). Iran's oil exports and sanctions evasion.
- Katzman, K. (2019). Iran: Internal politics and U.S. policy and options. Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov>
- Katzman, K. (2023). FATF and geopolitics: The case of Iran. Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov>
- Katzman, K. (2023). Iran sanctions and U.S. policy. Congressional Research Service. <https://crsreports.congress.gov>
- Keohane, R. O. (1984). After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy. Princeton University Press.
- Keohane, R. O. (2005). After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy. Princeton University Press.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (1977). Power and interdependence: World politics in transition. Little, Brown and Company.
- Kirton, J. (2013). G20 governance for a globalized world. Routledge.
- Krasner, S. D. (1983). International regimes. Cornell University Press.
- Krasner, S. D. (1983). Structural causes and regime consequences: Regimes as intervening variables. In S. D. Krasner (Ed.), International regimes (pp. 1-22). Cornell University Press.
- Krasner, S. D. (1999). Sovereignty: Organized hypocrisy. Princeton University Press.
- Levi, M., & Gilmore, W. (2002). Terrorist finance, money laundering and the rise and rise of mutual evaluation: A new paradigm for crime control? *European Journal of Law Reform*, 4(2), 1-25.
- Majlis Research Center. (1396/2017). Anti-money laundering law. <https://rc.majlis.ir>

- Majlis Research Center. (1398/2019). Analysis of conflicts between global norms and national values. <https://rc.majlis.ir>
- Majlis Research Center. (1398/2019). Analysis of legal barriers to joining international conventions. <https://rc.majlis.ir>
- Majlis Research Center. (1398/2019). Legal analysis of international conventions. <https://rc.majlis.ir>
- Majlis Research Center. (1402/2023). Analytical report on the impact of sanctions on the health sector. <https://rc.majlis.ir>
- Massoudnia, H., Ebrahimi, A., & Moradi, A. (2014). Economic sanctions: Opportunities and strategies of the Islamic Republic of Iran in securing national interests. *Rahbord*, 3(11), 43–78. [In Persian]
- Mearsheimer, J. J. (1994). The false promise of international institutions. *International Security*, 19(3), 5–49.
- Mearsheimer, J. J. (2001). *The tragedy of great power politics*. W.W. Norton & Company.
- MENAFATF. (2020). *Regional cooperation in the Middle East and North Africa*. Manama: MENAFATF Publications.
- Morgenthau, H. J. (1948). *Politics among nations: The struggle for power and peace*. Alfred A. Knopf.
- Nadelmann, E. (1993). *Cops across borders: The internationalization of U.S. criminal law enforcement*. Penn State Press.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. Public Affairs.
- Oxfam. (2022). *Sanctions and humanitarian crisis in Yemen*. <https://www.oxfam.org>
- Oxfam. (2023). *Sanctions and humanitarian exemptions*. Oxfam International. <https://www.oxfam.org>
- Portela, C. (2010). *European Union sanctions and foreign policy: When and why do they work?* Routledge.
- Price, R. (1998). Reversing the gun sights: Transnational civil society targets land mines. *International Organization*, 52(3), 613–644.
- Reuters. (2020, October 19). *Deutsche Bank fined \$700 million for AML failures*. <https://www.reuters.com>
- Reuters. (2021, March 10). *German banks halt 90% of transactions with Iran*. <https://www.reuters.com>
- Reuters. (2021, November 5). *Huawei's revenue decline under U.S. sanctions*. <https://www.reuters.com>
- Reuters. (2022). *Amazon's regional hub launch in Dubai*. <https://www.reuters.com>
- Reuters. (2023, February 25). *U.S. chip export controls on China*. <https://www.reuters.com>
- Security Council Report. (2023, March 1). *Veto use in the UN Security Council*. <https://www.securitycouncilreport.org>

- Sharman, J. C. (2011). *The money laundry: Regulating criminal finance in the global economy*. Cornell University Press.
- Sharman, J. C. (2017). *Illicit financial flows and the global financial system*. Cambridge University Press.
- Stockholm International Peace Research Institute. (2023). *Yearbook: Armaments, disarmament and international security*. <https://www.sipri.org>
- SWIFT. (2023). *Annual report on global payments*. SWIFT Publications. <https://www.swift.com>
- Swiss Federal Council. (2022). *Federal act on data protection*. <https://www.admin.ch>
- Transparency International. (2022). *Corruption perceptions index: Nigeria case study*. <https://www.transparency.org>
- Transparency International. (2022). *Corruption perceptions index: Pakistan case study*. <https://www.transparency.org>
- U.S. Department of Commerce. (2019). *Case study: U.S.-China steel tariff dispute*. <https://www.commerce.gov>
- U.S. Department of Justice. (2019). *Standard Chartered Bank settlement*. <https://www.justice.gov>
- U.S. Treasury. (2022). *Blocking Russian central bank assets*. <https://home.treasury.gov>
- UAE Ministry of Economy. (2022). *Regulatory reforms in free trade zones*. <https://www.moec.gov.ae>
- United Nations Children's Fund. (2022). *Humanitarian impact of sanctions in Syria*. <https://www.unicef.org>
- United Nations Children's Fund. (2022). *Iran: Impact of sanctions on children*. <https://www.unicef.org>
- United Nations Development Programme. (2021). *AML/CFT challenges in fragile states*. <https://www.undp.org>
- United Nations Environment Programme. (2023). *Progress report on the Kyoto Protocol*. <https://www.unep.org>
- United Nations Environment Programme. (2023). *The Montreal Protocol: A success story*. <https://www.unep.org>
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2020). *Global report on corruption and financial flows*. Vienna: United Nations.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2021). *Global financial integrity report*. Vienna: United Nations.
- United Nations Office on Drugs and Crime. (2023). *West Africa anti-money laundering initiative*. <https://www.unodc.org>
- United Nations Panel of Experts. (2018). *Report on North Korea's compliance with UN sanctions*. <https://www.un.org>
- United Nations Panel of Experts. (2022). *North Korea's illicit technology trade*. <https://www.un.org>
- United Nations Security Council. (2003). *Report on Iraq's WMD*.

- United Nations Security Council. (2021). Resolution on Taliban financial networks. <https://www.un.org>
- United Nations Security Council. (2022). Report on Iran sanctions evasion. <https://www.un.org>
- United Nations. (1982). United Nations Convention on the Law of the Sea. <https://www.un.org>
- United Nations. (2023). Global report on the prohibition of torture. <https://www.un.org>
- Vaubel, R. (2006). Principal-agent problems in international organizations. *The Review of International Organizations*, 1(2), 125–138.
- Waltz, K. N. (1979). *Theory of international politics*. McGraw-Hill.
- Webb, M. C. (2005). The Group of Seven and global economic governance. *Global Governance*, 11(1), 105–123.
- Wendt, A. (1992). Anarchy is what states make of it: The social construction of power politics. *International Organization*, 46(2), 391–425.
- White, P. (2020). The role of FATF in global financial governance. *Journal of International Economic Law*, 45(3), 85–102.
- World Bank. (2021). Pakistan economic update: Post-FATF reforms. <https://www.worldbank.org>
- World Bank. (2023). Enhancing financial transparency in developing economies. <https://www.worldbank.org>
- World Bank. (2023). Financial integrity challenges in Nigeria. <https://www.worldbank.org>
- World Bank. (2023). Informal financial systems in fragile states: Somalia case study. <https://www.worldbank.org>
- World Bank. (2023). Pakistan: Energy sector reform loan agreement. <https://www.worldbank.org>
- World Bank. (2023). Post-war financial reforms in Ukraine. Washington, DC: World Bank Publications.
- World Trade Organization. (2023). South-South trade monitor. <https://www.wto.org>
- World Trade Organization. (2023). The economic impact of trade rules. <https://www.wto.org>
- World Trade Organization. (2023). Trade Transparency Index. <https://www.wto.org>
- World Trade Organization. (2023). World Trade Report 2023: Trade. <https://www.wto.org>